

Oplevelse i Adelters Huse, Fårevejle Stationsby, onsdag den 20. oktober 2021

Onsdag eftermiddag her i efterårsferien havde Klub Odsherred sit første arrangement i Adelters Huse efter renoveringen af bygningerne på programmet. For første gang var oplevelsen også lagt ind som et tilbud i Grand Crû programmet, således at interesserede, som ikke var medlemmer, kunne deltage mod at melde sig ind i Klub Odsherred og betale kontingent for 2022.

Vi havde for en sikkerheds skyld sat det maksimale deltagertal til 40 og stort set præcis kl. 14:30 var vi 40 personer samlet i forsamlingshuset ved Adelters Plads. Salen, som er indrettet i det nordlige af de to tvillingehuse, er udstyret med teleslynge og et fint AV-udstyr, så der kan foretages en professionel formidling på stedet - med eller uden mikrofon og forstærkeranlæg - på grund af en vellykket akustisk regulering i den fine, dobbelthøje sal. Rummet fyldes med dagslys fra vinduer salen rundt, samt fra oven via 2 store kviste til den store balkon mod øst og et mindre, trekantet kvistvindue mod vest. Sammen skaber dagslyset i den høje sal en særlig komposition af rum, space og dagslys, som forandrer sig gennem dagen med solens vandring hen over himlen.

Vi begyndte dagens program med en introduktion af renoveringen og nyindretningen af bygningerne ved arkitekt Stig Løcke fra Lone Backs Arkitekter i Holbæk. Adelters Huse er opført i 1931 med 4 friboliger for aldersrentnydere fra Lammefjorden. Bygningerne var en donation fra Niels Hansen Risegaard til Fårevejle kommune, som sørgede for, at de blev anvendt i overensstemmelse med formålet.

Efter en større renovering på tag og fag i halvfjerdserne, ændrede husene totalt karakter udadtil med ny tagbelægning af asbestcementskifer og nye udvendige døre og vinduer med termoruder og en ny opsporsning. Ved renoveringen af de bevaringsværdige bygninger blev de ført tilbage med vinduer og udvendige døre i et udseende som de oprindelige småsprossede vinduer og fyldnings- og revledøre. Taget blev skiftet til rød, gammel dansk vingetegl, da en specialfremstilling af de oprindelige, malede betontegl blev for kostbar. De murede ydervægge blev hulmursisoleret, og de oprindelige skorstene i for- og baghuse blev genskabt i deres oprindelige udseende.

Introduktionen sluttede med afspilning af to korte fortællinger af Inger Kure, som er født og opvokset i stationsbyen i 1927, og som har et stort kendskab til byens historie og de foretagsomme mennesker, som gennem tiderne har boet og virket der. En beretning om bl.a. Indremission og Grundvigianere på hver sin side af Adelters Allé i stationsbyen, samt en præsentation af Niels Hansen Risegaard som en af de store drivkræfter på Lammefjorden og i Fårevejle Stationsby.

I pausen inden Arne Andersen tog over med fortællingen om tørlægningen af Lammefjorden, blev der serveret lidt godt til gænen i form af lækre sandwich med tunsalat, krebsehalesalat og leverpostej samt øl, vand, vin og efterfølgende kaffe. Stor tak til Birgit og Søren, som stod for den kulinariske del af oplevelsen!

Arne tog os gennem et meget - både fortællingsmæssigt og visuelt - interessant præsentation, som vidnede om stor indsigt og interesse for historien om Lammefjordens tørlægning og efterfølgende bosætning og dyrkning af jorden. Det var en enestående bedrift at gennemføre bygningen af den 2,2 km. lange dæmning fra Tuse Næs til Gundestrup, gravning af den 40 km. lange ringkanal rundt langs Lammefjordens kyster, samt opførelse af den arkitektonisk smukke pumpestation i årene 1873-74. Alt sammen dengang lavet med hånden af arbejdere med skovl og trillebør under ledelse af dygtige ingeniører og arkitekter. I januar 1875 startede dampmaskinerne og de 12-14 meter lange snegle trak vandet op af Lammefjorden og ud i havniveau i Isefjorden. Sidst samme år var vandstanden sænket med over 3 meter og en frugtbar jord dukkede op - selvom den ved første øjekast ikke så sådan ud - klar til dyrkning. 2 gange senere er vandstanden blevet sænket yderligere i nye tilbygninger med elektrisk drevne kæmpepumper til pumpestationen, så den endelige vandstand nu er 7½ meter lavere end havniveau, hvilket er det dybeste naturlige sted i Europa.

Arne's fortælling pirrede spørgelysten hos de fremmødte, som for manges vedkommende var en førstegangsoplevelse af historien bag tørlægningen og tiden herefter. Alle spørgsmål blev fyldestdækkende besvaret. Arne er født og har gennem hele sit liv virket som landmand på Hørve Lammefjord. Han har fulgt den rivende udvikling af landbrugserhvervet siden efterkrigstiden. Stor tak til Arne for hans enestående formidling af historien og den fine powerpoint præsentation!

Ud af de mange tørlægningsprojekter, som siden tabet af Sønderjylland i 1864 er blevet gennemført, er tørlægningen af Lammefjorden en succeshistorie, fordi der blev skabt ca. 55 km² meget frugtbar landbrugsjord - et areal på størrelse med Amager. I 2023 er der gået 150 år siden projektet startede, og det forventes at blive markeret landsdækkende. Audebo Pumpestation er beliggende i den tredjedel af Lammefjorden, som tilhører Holbæk kommune, og som derfor ikke er en del af UNESCO Global Geopark Odsherred. En samarbejdsaftale mellem parterne er dog indgået, så der nu arbejdes for, at den bliver indlemmet som en naturlig del af geoparken. En kæmpe gevinst, at hele Lammefjorden og hjertet bag udpumpningen nu også indgår geologisk autentisk på trods af en administrativ og tilfældig kommunegrænse.

Der blev udtrykt en meget stor glæde og tilfredshed med oplevelsen blandt deltagerne, som afslutningsvist besøgte den autentiske bolig fra 1931 i sydbygningen ved Adelters Allé, inden turen gik hjemad. Det er sikkert ikke sidste gang, et besøg i Adelters Huse vil indgå i Klub Odsherreds oplevelsespakke.